

Eindverslag Opgraving Landegem, Kerk

Titel

Eindverslag *Opgraving Landegem, Kerk*

Auteur(s)

Kim Fredrick, Jeroen Vanden Borre

Erkende archeoloog

Jeroen Vanden Borre (2015/00021)

BAAC-Projectnummer

2019-0111

Plaats en datum

Gent, 30 januari 2019

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Archeologierapport 1033

ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

KBR

Inhoud

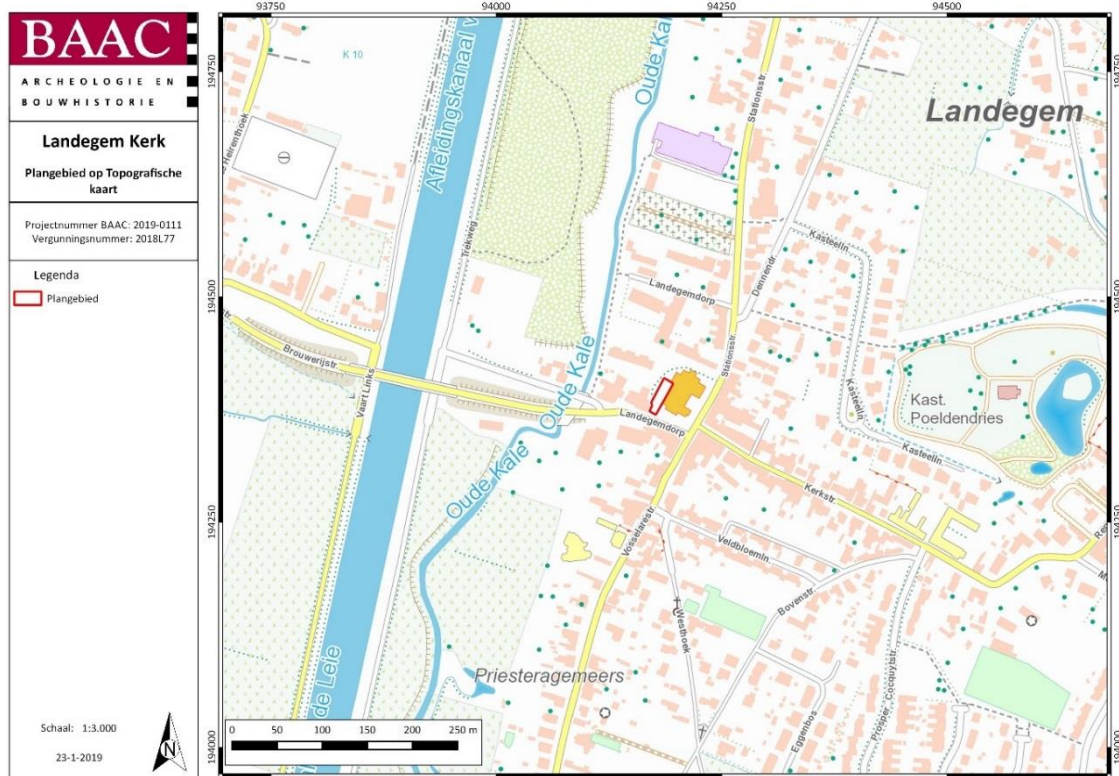
1	Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1	Administratieve gegevens	1
1.2	Archeologische voorkennis	3
1.2.1	Samenvatting archeologienota (ID4599)	3
1.3	Onderzoeksopdracht	5
1.3.1	Vraagstellingen	5
1.3.2	Randvoorwaarden.....	5
1.3.3	Geplande werken en bodemingrepen	6
1.4	Werkwijze en strategie	7
1.4.1	Opgravingsmethode	7
1.4.2	Opgravingsorganisatie	9
1.4.3	Relevante gebruikte materiaal	11
1.4.4	Afwijkingen strategie ten opzichte van programma van maatregelen	11
1.4.5	Selectiekeuze vondsten	11
1.4.6	Selectiekeuze staalname	11
1.4.7	Betrokken actoren en specialisten	11
1.4.8	Algemene wetenschappelijke advisering	11
2	Assesmentrapport	12
2.1	Gehanteerde methoden, technieken en criteria	12
2.2	Observaties en registraties.....	12
2.2.1	Assessment van vondsten	12
2.2.2	Assessment van stalen.....	12
2.2.3	Conservatie-assessment	12
2.2.4	Assessment van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren.....	12
2.2.5	Assessment van de archeologische site	12
2.3	Potentieel wetenschappelijk onderzoek.....	12
2.4	Uit te voeren onderzoek	13
2.4.1	Te beantwoorden onderzoeksvragen	13
2.4.2	Verwerkingsstrategie.....	13
2.4.3	Conservatiestrategie	13
2.4.4	Onderzoeksvragen bij vervolgonderzoek.....	13
3	Interpretatie van de archeologische site	14
3.1	Kader archeologische site	14
3.2	Stratigrafische opbouw.....	14
3.2.1	Bodemgenese	14
3.2.2	Bodembewaring.....	14
3.2.3	Bodembewaring en bewaring archeologische site/artefacten	14
3.2.4	Referentiebodems op gekende archeologische sites	14

3.3	Beschrijving archeologische site (adhv sporenbestand of vondstenspreiding)	15
3.3.1	Opbouw van de archeologische site	15
3.3.2	Analyse archeologische structuren (archeologische structuren, spoorcategorieën, spoorcombinaties en individuele sporen)	19
3.3.3	Analyse vondstspreading, activiteitenzones en archeologische structuren	19
3.4	Culturele en natuurwetenschappelijke vondsten	19
3.4.1	Analysemethoden en technieken	19
3.4.2	Uitwerkingsmethoden	19
3.4.3	Vondstbeschrijving	19
3.4.4	Beschrijving en analyse van de vondstcategorieën	19
3.4.5	Analyse van de typologische, chronologische en ruimtelijke indeling van de vondsten.....	19
3.5	Datering en interpretatie archeologische site	19
3.6	Synthese kennis archeologische site	19
3.6.1	Interpretatie	19
3.6.2	Confrontatie eerdere resultaten	19
3.6.3	Belang en betekenis in gekend archeologisch kader	20
3.7	Beantwoording onderzoeksvragen- en doelen.....	21
3.8	Samenvatting.....	23
4	Bijlagen	24
4.1	Lijst met figuren	24
4.2	Lijst met plannen	24
4.3	Bijlagen veldwerk	24
4.3.1	Dagrapporten	24
4.3.2	Fotolijst	24
5	Bibliografie	25

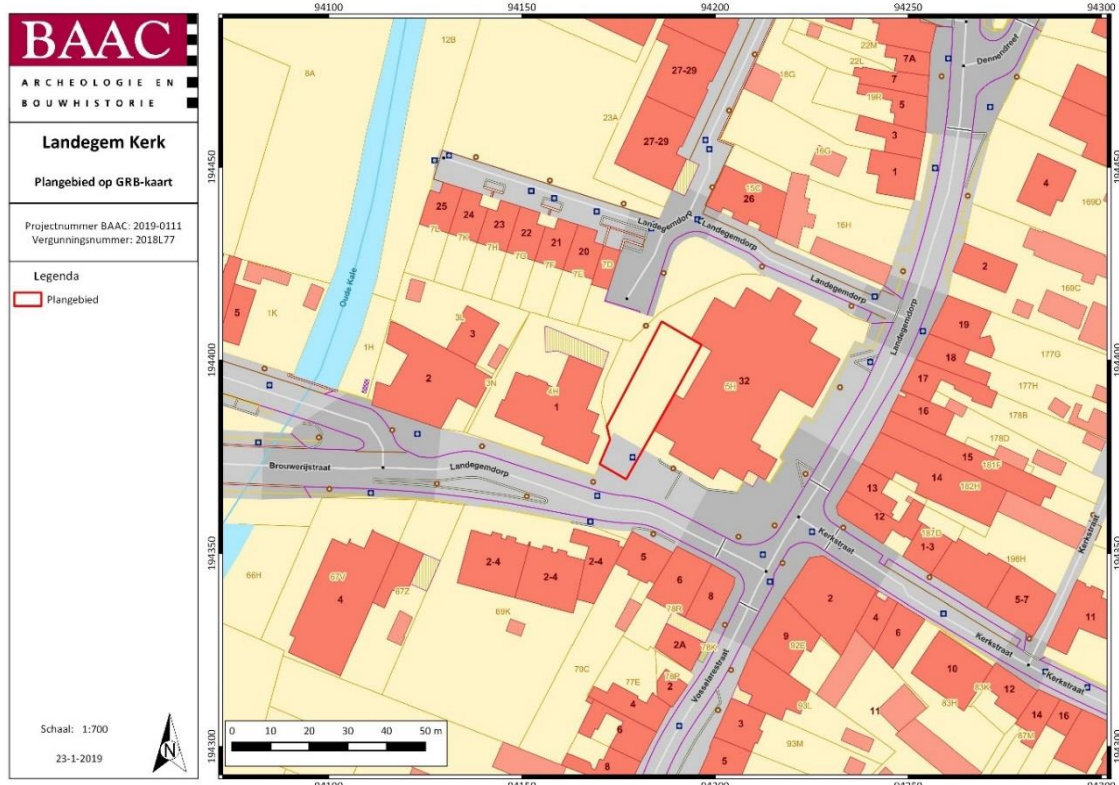
1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

Naam site	Landegem, Kerk
Ligging	Kerkstraat, deelgemeente Landegem, gemeente Deinze, provincie Oost-Vlaanderen
Kadaster	Landegem, Afdeling 5, Sectie B, Perceel 5H (partim)
Coördinaten	Noord: x:94187,4413 y:194409,5233
	Oost: x:94198,9454 y:194402,6473
	Zuid: x:94174,3505 y:194365,1600
	West: x:94172,1687 y:194381,6888
ID bekrachtigde Archeologienota	4599
Projectcode BAAC Vlaanderen	2019-0111
Opgraving	Projectcode
	Erkend archeoloog
	Betrokken actoren
	Uitvoeringsperiode
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (1:3.000; digitaal; 23012019).¹

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (1:700; digitaal; 23012019).²

¹ AGIV 2019b

² AGIV 2019a

1.2 Archeologische voorkennis

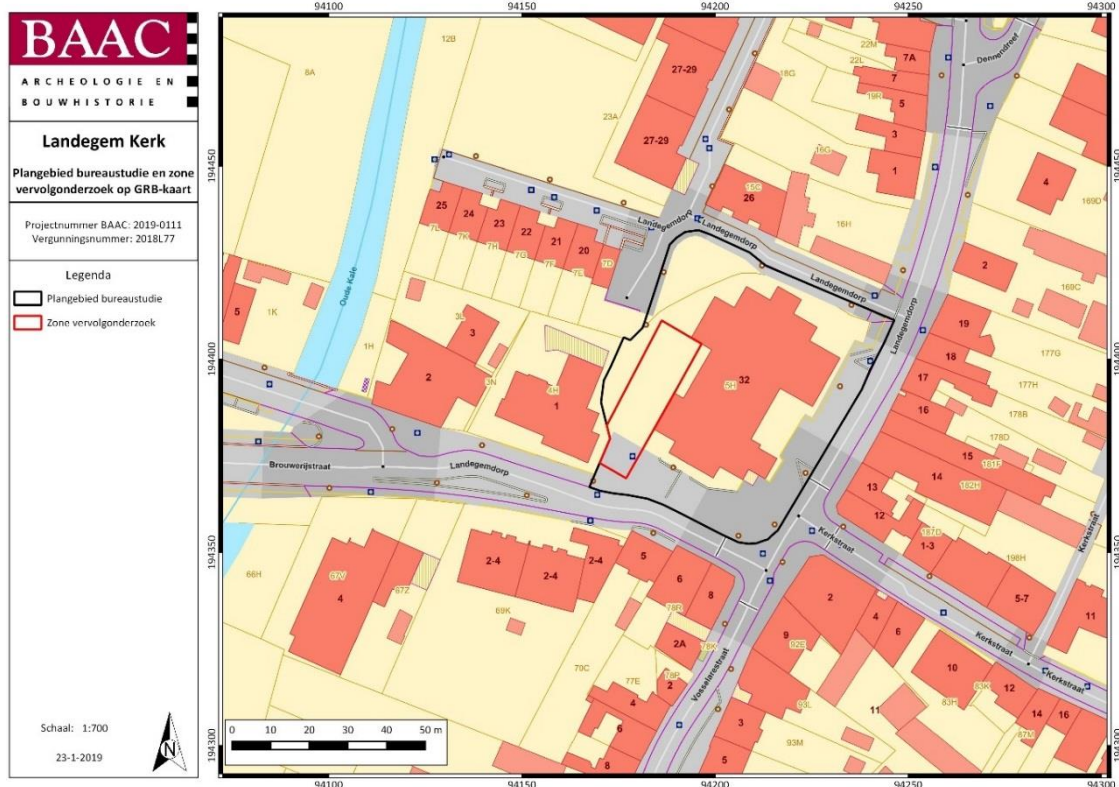
1.2.1 Samenvatting archeologienota (ID4599)³

In het kader van de herinrichting van de kerkomgeving te Landegem werd door erkend archeoloog Bart Bot een archeologienota (ID4599) opgesteld. Het doel van de archeologienota was het inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied en het opstellen van een programma van maatregelen voor een (eventueel) vervolgonderzoek. Gebaseerd op de resultaten van het uitgevoerde bureauonderzoek kon de noodzaak voor verder archeologisch onderzoek op het westelijk deel van het terrein aangewezen worden, wat resulteerde in een advies voor opgraven.

Voor het bureauonderzoek werd gebruik gemaakt van zo veel mogelijk beschikbare bodemkaarten, geologische kaarten, historische kaarten en archeologische gegevens. Bovendien werden de plannen van de opdrachtgever geplot op de bestaande situatie. Op deze manier kon een inschatting worden gemaakt van het onderzoekspotentieel van het plangebied aan de hand van bodem- en aardkundige gegevens en de resultaten van een archeologisch prospectie ter hoogte van het plangebied onder leiding van Monument Vandekerckhove in 2014. De prospectie, bestaande uit vier werkputten, leverde een fundering van de Romaans kerk en meerdere begravingsniveaus op. De geplande werken zullen grotendeels een buffer van ca. 30 à 40 cm aanhouden ten opzichte van het reeds waargenomen archeologisch niveau (archeologische prospectie 2014). Enkel aan de westelijke zijde van de kerk zullen de werken het bodemarchief tot op 6 cm naderen.

De archeologienota toonde bijgevolg aan dat het plangebied een hoge archeologische waarde heeft. Echter zullen de geplande werken niet of amper tot de bovengrens van een eerste archeologisch niveau reiken. Voor de zones waar de buffer tussen de geplande werken en het archeologisch niveau 30 à 40 cm zal beslaan, is er geen gevaar voor vernietiging van archeologisch potentieel en bijgevolg geen verder onderzoek nodig. Voor de zone waar de buffer slechts 6 cm zal bedragen (westelijke zijde kerk) is de kans op vernietiging bij de graafwerken echter reëel, vandaar dat verder onderzoek in de vorm van een opgraving (werfbegeleiding) onontbeerlijk leek.

³ BOT 2017 Verslag van resultaten; Programma van maatregelen

Plan 3: Aanduiding zone vervolgonderzoek (1:700; digitaal; 23012019).⁴

⁴ AGIV 2019a

1.3 Onderzoeksoopdracht

De resultaten van het bureauonderzoek wezen op een hoog archeologisch potentieel van het volledige projectgebied. Echter, enkel aan de westelijke zijde van de kerk naderden de geplande werken het bodemarchief tot op 6 cm, waardoor de kans op verstoring/vernietiging van het archeologisch potentieel bij aanlegwerken reëel was. De diepteligging van het aanwezige archeologische niveau was -zoals eerder aangehaald- bepaald door middel van een reeds uitgevoerde archeologische prospectie.

Een opgraving door middel van werfbegeleiding kan, na de uitvoer van een kosten-baten analyse, een correcte oplossing bieden. Op die manier kan nagegaan worden of er tijdens de graafwerken skeletten of andere archeologische sporen aangesneden worden, die zo nodig onmiddellijk geadministreerd en onderzocht worden.

1.3.1 Vraagstellingen

- Zijn er menselijke begravingen aanwezig in de geselecteerde zone?
- In welke periode kunnen de skeletten gedateerd worden?
- Wat zijn de specifieke kenmerken van de begravingen? Bevinden de begravingen zich in volle grond, in een kist, een bekiste grafkuil?, ...
- Zijn er elementen die kunnen wijzen op een begrafenisritueel (bijgiften, positie van het lichaam en ledematen, balseming, ...)?
- Zijn er binnen de populatie groepen aan te wijzen die als verwantschapsgroepen geïnterpreteerd kunnen worden? (grafkelders, grafkuilen met meerdere individuen, ...)?
- Wat is het fysieke aspect van eventuele funderaire structuren? (kistvorm- en assemblage, grafkuil, grafkelders, knekelput, ...)?
- Zijn er aanwijzingen voor begraving met kledij of een lijkwade?
- Welke post-depositionele processen kunnen waargenomen worden?
- Wat is de bewaringstoestand (preservatie) en de volledigheid van de skeletten en eventuele andere sporen?
- Welke conclusies kunnen worden getrokken uit de basisanalyse van de skeletten? Leeftijd, lengte, geslachtsverdeling.
- Welke conclusies kunnen worden getrokken uit de analyse van de geselecteerde individuen? Paleopathologieën, traumata, voedingspatroon, ...?
- Wat is het wetenschappelijk potentieel voor verder onderzoek op de skeletpopulatie (ook de niet-geselecteerde individuen)?

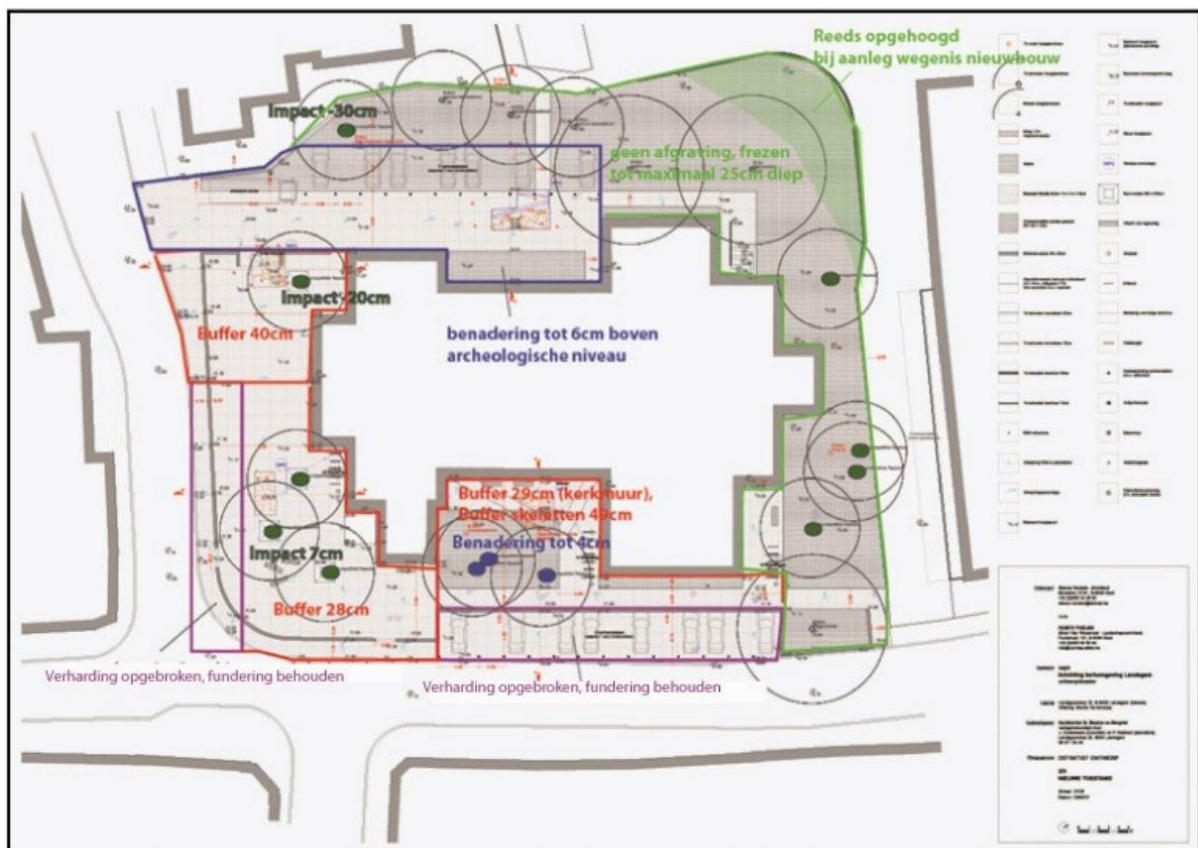
1.3.2 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3.3 Geplande werken en bodemingrepen⁵

De opdrachtgever plant binnen het plangebied van 1.650 m² een herinrichting van de omgeving rond de Sint-Blasius- en Sint-Margrietkerk te Landegem (provincie Oost-Vlaanderen). Er worden aan de oostelijke en westelijke zijde telkens 12 parkeerplaatsen (24 in totaal) voorzien, alsook 34 fietsplaatsen. Rondom de kerk worden een aantal nieuwe bomen, naast enkele te behouden bomen, gepland. Ter hoogte van de westelijke grens van het plangebied wordt een haagbeuk aangeplant. Verder worden aan de zuidwestelijk zijde van de kerk enkele zitbanken geïnstalleerd en nieuwe afvalbakken geplaatst. De verharde afwerking bestaat uit Indische zandsteen, grasbetontegels en een traptrede van natuursteen. Over het verhard oppervlak zal het regenwater door middel van kleine sleuven afgevoerd worden. Tot slot zal het tracé van de Romaanse muur (zie vondst tijdens een archeologische prospectie in 2014) bedekt worden door Cortenstalen platen.

Aan de oostelijke en zuidoostelijke zijde van de kerk zal de bestaande parking behouden blijven. Bijkomend zal het terrein (gedeeltelijk) 15 cm hoger komen te liggen (+11,35 m TAW). Daarnaast zal bij niet-mechanisch verkeer slechts 30 cm afgegraven worden. Enkel bij de aanleg van de bomen (6) wordt dieper gegraven. De boomputten (90x90cm) worden tot op -75 en -80 cm uitgegraven. In het zuidwesten van het plangebied wordt een afgraving van -45 cm voorzien (maximaal tot +10,80 m TAW). Enkel ter hoogte van één boomput (90x90cm) wordt tot op een diepte van -80 cm uitgegraven (tot +10,40 m TAW). Ten westen van de kerk wordt eveneens een maximale afgraving van 45 cm voorzien (tot maximaal +10,96 m TAW).

Figuur 1: Weergave geplande ingrepen met bepaling buffer.⁶

⁵ BOT 2017, pp.8, 31 Verslag van resultaten

⁶ BOT 2017, p.32 Verslag van resultaten: Fig. 31

1.4 Werkwijze en strategie

Een archeologische opgraving, in de vorm van werfbegeleiding, heeft tot doel de informatie uit het bodemarchief in de vorm van een archeologisch ensemble te behouden en te ontsluiten door archeologische sites, sporen en artefacten vrij te leggen en te onderzoeken.

1.4.1 Opgravingsmethode

De opgravingsmethode zoals beschreven in de Archeologienota (ID4599):

Op basis van de verzamelde gegevens tijdens het bureauonderzoek werd één zone, met een oppervlakte van ca. 411 m², geselecteerd voor verder onderzoek in de vorm van een opgraving (werfbegeleiding).

Volgende strategie werd uitgeschreven:⁷

“Om de impact op het bodemarchief tot een minimum te herleiden werd in overleg met de opdrachtgever een opgravingsstrategie⁸ besproken. Er wordt voorgesteld om in twee zones af te graven met een rupsbandenkraan (4ton) met tandeloze bak (Figuur 2). De zones worden onder begeleiding van een archeoloog (veldwerkleider) afgegraven. De kraan staat op zone 2 en graaft zone 1 af. Indien geen skeletten of andere archeologische sporen worden waargenomen wordt de fundering geplaatst. Zone 2 wordt als volgt afgegraven: De kraan staat op zone B en graaft zone A af. Indien geen skeletten worden aangetroffen wordt onmiddellijk fundering geplaatst en rijdt de kraan verder naar zone C om zone B af te graven, enz... .

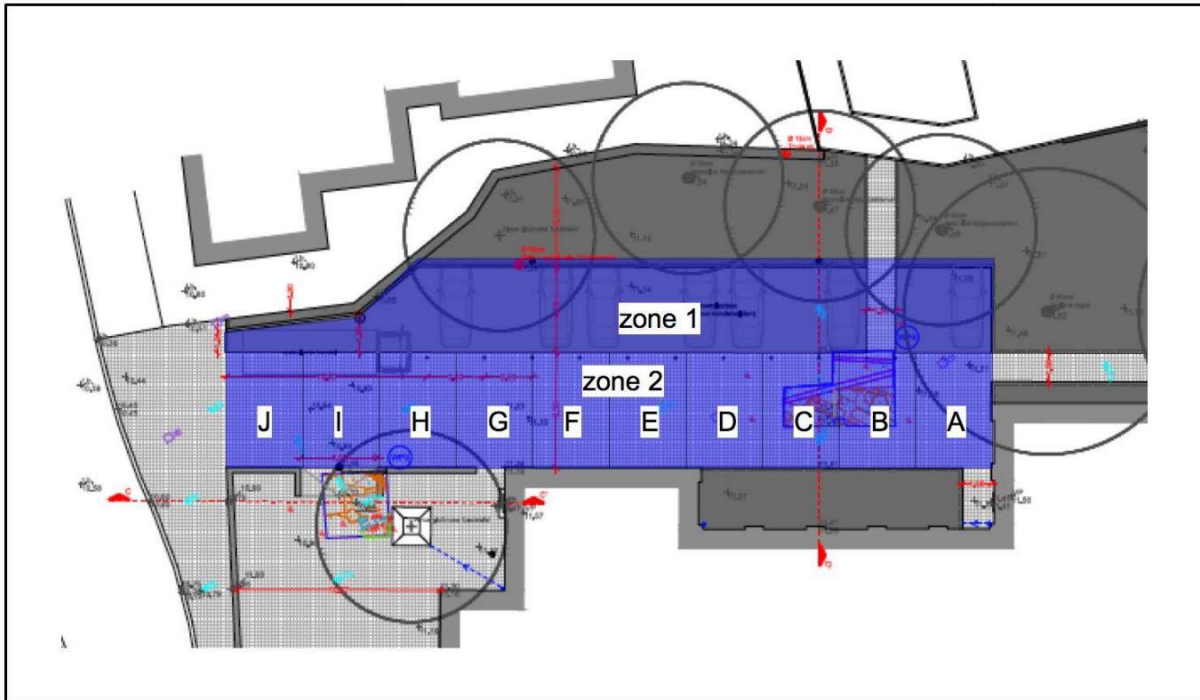
Indien er gestoten wordt op menselijke begravingen tijdens het afgraven kiest de veldwerkleider de beste strategie en wordt een voldoende groot stuk opengelegd op het relevante niveau en wordt deze opgegraven. Bij voorkeur worden volledige skeletten blootgelegd. Wanneer een skelet zich half onder een andere zone bevindt moet deze zone ook een stuk worden opengelegd. Wanneer een zone is afgewerkt kan er fundering geplaatst worden.

De opgraving gebeurt conform de Code van de Goede Praktijk (vooral hoofdstuk 15.8.4. m.b.t. menselijke resten is hier van groot belang). De veldwerkleider wordt tijdens het opgraven van de skeletten bijgestaan door een fysisch antropoloog. De fysisch antropoloog coördineert de opgraving van de menselijke resten. Het opgravingsvlak wordt met een metaaldetector onderzocht op metalen voorwerpen.

De opgraving moet bij voorkeur doorgaan bij goede weersomstandigheden. Er moet rekening worden gehouden met een scenario waarbij de weersomstandigheden de opgraving uitstellen. Bij langdurige opschorting moeten maatregelen worden genomen om de degradatie van de sporen tegen te gaan.”

⁷ BOT 2017, p.7 Programma van maatregelen

⁸ Deze werkwijze wordt opgenomen in het aanbestedingsdossier

Figuur 2: Strategie bij het afgraven van de westelijke zone.⁹

De onderzoeksstrategie omvatte tevens een voorstel voor staalname. Volgende vermoedelijke hoeveelheden van verschillend onderzoek werden ingeschat ter beantwoording van de onderzoeksvragen:¹⁰

- Basisanalyse skeletten door fysisch antropoloog (gebitsstatus en zichtbare pathologieën): 30 VH
- Koolstofdateringen: 5 VH
- Conservatie:
 - Metaal: 5 VH
 - Leder: 2 VH

De opgravingsmethode zoals uitgevoerd tijdens de werfbegeleiding:

Van de bovenstaande uiteenzetting met betrekking op de strategie van de graafwerken is afgeweken. De opgraving (werfbegeleiding) bestond namelijk uit slechts één werkput met een grootte van 411 m² die, na het verwijderen van de verharding, in drie bewegingen (zones) werd afgegraven en die bijna het volledige projectgebied besloeg (Plan 4). De afgraving, uitgevoerd met een 20-tons bandenkraan door de aannemer die de volledige heraanleg van de kerkomgeving uitvoerde, had een noord-zuid richting. Er werd tijdens de drie bewegingen gestart in het noorden van het projectgebied tot aan de bestaande weg in het zuiden. Na afgraven werd erop toegezien dat het afgegraven niveau niet werd betreden met zware machines. De geplande werken (aanleg van de nieuwe verharding) werden eveneens onmiddellijk uitgevoerd, in tegenovergestelde beweging, zodat er geen zware machines het aangelegde vlak betraden. Zodoende was er geen risico voor een verstoring en/of vernietiging ten gevolge van gronddruk aan de onderliggende archeologische waarden.

⁹ BOT 2017, p.8 Fig. 5; aangereikt door initiatiefnemer

¹⁰ BOT 2017, p.9 Programma van maatregelen

Plan 4: Zone vervolgonderzoek met aanduiding werkput (1:700; digitaal; 30012019).¹¹

1.4.2 Opgravingsorganisatie

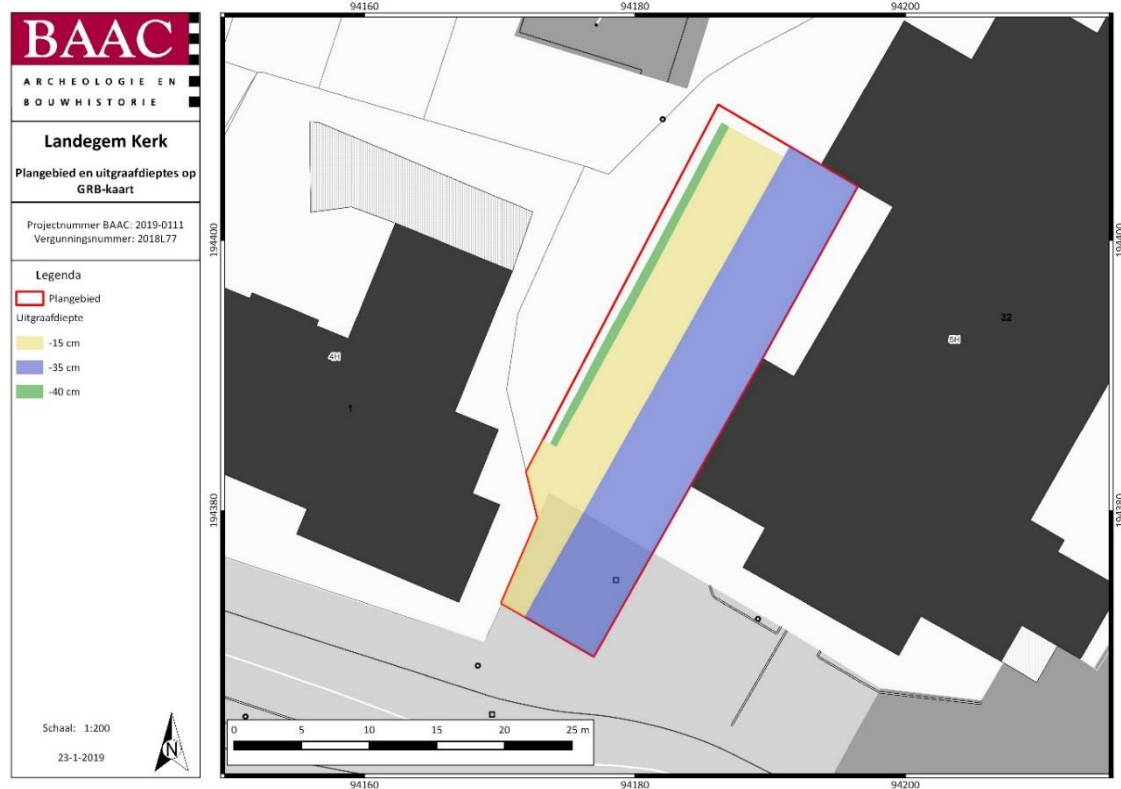
Binnen de opgravingszone werden drie verschillende uitgravingsdieptes aangehouden. Zo werd langsheen de westelijke grens van het projectgebied een ca. 40 cm diepe en 60 cm brede sleuf met een totale oppervlakte van 18 m². In het oostelijke gedeelte, met een oppervlakte van 236 m², werd een afgravingsdiepte van 30 à 45 cm onder het maaiveld afgegraven. Tussen eerdergenoemde zones vond een minimale afgraving op 157 m² plaats, die zich binnen de bestaande onderfundering bevond, bestaande uit steenslag (Figuur 3, Plan 5).

Er is -zoals eerder aangehaald- afgeweken van het voorgestelde programma van maatregelen met betrekking op de afgraafstrategie.

¹¹ AGIV 2019a

Figuur 3: Verschillende afgraafzones, gefotografeerd vanuit het noorden (@BAAC)

Plan 5: Plangebied en uitgraafdieptes op GRB-kaart (1:200; digitaal; 23012019).¹²

¹² AGIV 2019a

1.4.3 Relevante gebruikte materiaal

De graafwerken gebeurden met een 20-tons kraan met gladde bak.

Het vlak is ingemeten met een GPS van het type Geomax Zenith 25 PRO.

1.4.4 Afwijkingen strategie ten opzichte van programma van maatregelen

Er is deels afgeweken van het voorgestelde programma van maatregelen met betrekking tot de afgraafstrategie (zie hoger). Zo werd na het verwijderen van de verharding in drie bewegingen afgegraven. Allereerst werd een sleuf, met een breedte van 60 cm, tegen de westelijke grens van het plangebied gegraven. Nadien werd de meest oostelijke zone in één keer afgegraven. Vervolgens werd de centrale zone eveneens in één keer afgegraven (Figuur 2, Plan 5). Alle graafwerken startten in het noorden en eindigden aan de openbare weg in het zuiden.

1.4.5 Selectiekeuze vondsten

Door de afwezigheid van archeologische vondsten is dient geen selectiekeuze gemaakt te worden.

1.4.6 Selectiekeuze staalname

Door de afwezigheid van bemonsterbare sporen dient geen selectiekeuze inzake staalname gemaakt te worden.

1.4.7 Betrokken actoren en specialisten

Jeroen Vanden Borre; erkend archeoloog, veldwerkleider

Kim Fredrick, Benjamin Vergauwen; veldarcheologen

1.4.8 Algemene wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing

2 Assessmentrapport

2.1 Gehanteerde methoden, technieken en criteria

De werfbegeleiding betrachtte steeds zo maximaal mogelijk de technieken van een archeologische opgraving te benaderen.¹³ De werfbegeleiding heeft immers als doel om het archeologisch bodemarchief maximaal te registreren en te onderzoeken, daar waar een volwaardige archeologische opgraving niet mogelijk of opportuun is.

De gehanteerde methoden, technieken en criteria zijn conform aan de beschrijvingen van de CGP, hoofdstuk 19.

2.2 Observaties en registraties

2.2.1 Assessment van vondsten

Niet van toepassing

2.2.2 Assessment van stalen

Niet van toepassing

2.2.3 Conservatie-assessment

Niet van toepassing

2.2.4 Assessment van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren

Niet van toepassing

2.2.5 Assessment van de archeologische site

De site vertoonde noch tijdens de graafwerken, noch op het niveau van de maximale uitgraafdieptes archeologische waarden. Binnen de westelijke en oostelijke zone was enkel een recente ophogingslaag in het vlak zichtbaar, bestaande uit baksteen- en mortelfragmenten. Tussen eerdergenoemde zones vond een minimale afgraving plaats, die situeerde binnen de bestaande onderfundering van de voormalige verharding, bestaande uit steenslag.

De ondergrens van de geplande en uitgevoerde uitgraving situeerde over het volledige advies binnen de recente ophogingslagen, bestaande uit zandlagen met steenslag. Er werd bijgevolg geen relevant archeologisch niveau, sporen en/of vondsten vastgesteld. De beschermende buffer bleek m.a.w. voldoende.

2.3 Potentieel wetenschappelijk onderzoek

Het voorgesteld wetenschappelijk onderzoek, zijnde 30 basisanalyses op skeletten, 5 koolstofdateringen en 7 conservaties (metaal en leer), zal niet uitgevoerd worden door de afwezigheid van archeologische waarden.

¹³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018, pp.164–165

2.4 Uit te voeren onderzoek

2.4.1 Te beantwoorden onderzoeksvragen

Zie 1.3.1

2.4.2 Verwerkingsstrategie

Niet van toepassing

2.4.3 Conservatiestrategie

Niet van toepassing

2.4.4 Onderzoeksvragen bij vervolgonderzoek

De onderzoeksvragen en onderzoeksdoelstellingen zoals geformuleerd in de Archeologienota (zie 1.2.1) volstaan ruimschoots voor de analyse van deze vindplaats.

3 Interpretatie van de archeologische site

3.1 Kader archeologische site

Deze data kan geraadpleegd worden in de archeologienota ID4599.¹⁴

3.2 Stratigrafische opbouw

3.2.1 Bodemgenese

Zoals weergegeven in de archeologienota ID4599¹⁵:

“Het plangebied staat gekarteerd als OB gronden (bebouwde gronden). Rondom het plangebied worden verschillende bodemtypes gekarteerd. In het noordwesten situeren zich Sbb gronden. Dit zijn droge lemige zandbodems met textuur B horizont. Ten noordoosten en ten zuidoosten treft men Pbc(h) gronden aan. Dit zijn droge lichte zandleembodems met sterk gevlekte verbrokkelde textuur B horizont. In het zuidwesten tenslotte werden gronden met Sep-code gekarteerd. Dit zijn natte lemige zandbodems zonder profiel.”

3.2.2 Bodembewaring

Tijdens de opgraving situeerden de graafwerken zich in het gabarit van de bestaande verstorend (asfalt, kiezel) alsook in de onderliggende zanderige ophogingslagen, die voornamelijk baksteen- en mortelfragmenten bevatte. De potentiële archeologische waarden bevonden zich bijgevolg op een dieper niveau.

3.2.3 Bodembewaring en bewaring archeologische site/artefacten

De ondergrens van de geplande werken en uitgevoerde uitgraving situeerde over de volledige advieszone binnen de recente ophogingslagen. Tevens waren er resten van een worteldoek zichtbaar na aanleg van het vlak, wat de recente datering van de ophogingslagen benadrukt. Daarnaast was er de aanwezigheid van een oude riool.

Aangezien de reeds uitgevoerde bureaustudie een heel nauwe buffer (6 cm) tussen de diepte van de geplande werken en het aanwezige archeologische niveau vaststelde, werd het terrein na afgraving niet meer betreden met zware machines zodoende het risico op verstorend en/of vernietiging ten gevolge van gronddruk aan de onderliggende archeologische waarden te vermijden.

De geplande werken hadden met andere woorden geen verstorende impact op de potentiële archeologische waarden. Er is een behoud van in situ kunnen nastreven.

3.2.4 Referentiebodems op gekende archeologische sites

Tijdens de archeologische prospectie aan Landegemdorp te Landegem, uitgevoerd in 2014 onder leiding van Monument Vandekerckhove nv, werden 4 proefputten gegraven. Ter hoogte van het huidige plangebied (westelijke zijde van de kerk), waar de werfbegeleiding plaatsvond, werd één profiel geregistreerd. Onder de huidige verharding werden vier bodemlagen waargenomen, waarvan de bovenste drie ophogingslagen waren, bestaande uit donkergrijs tot beige zand met baksteen- en leesteenfragmenten en houtskoolpartikels.¹⁶ Binnen de ophogingslagen van het profiel waren mogelijk twee archeologische niveaus, bestaande uit begravingen, aanwezig. Op ca. 90 cm onder het

¹⁴ BOT 2017 Verslag van resultaten

¹⁵ BOT 2017, p.15 Verslag van resultaten

¹⁶ BRADT 2014, pp.47–48

maaiveld (parkingniveau) werd een bruingle zanderige moederbodem vastgesteld. Het eerste archeologische niveau bevond zich in het zuiden op +10,90 m TAW, in het noorden op +10,78 m TAW.

Figuur 4: Bodemprofiel in werkput 4¹⁷

3.3 Beschrijving archeologische site (adhv sporenbestand of vondstenspreiding)

3.3.1 Opbouw van de archeologische site

Naar aanleiding van de hoge archeologische verwachting, de aangetoonde archeologische waarden in een reeds uitgevoerd vooronderzoek, in combinatie met de beperkte buffer (6 cm) tussen de geplande werken en het aanwezige archeologische niveau werd een opgraving door middel van een werfbegeleiding uitgevoerd. Binnen de opgravingszone werden drie verschillende uitgravingsdieptes aangehouden (Figuur 3). Zo werd langsheen de westelijke grens van het projectgebied een ca. 40 cm diepe sleuf met een breedte van 60 cm gegraven, waarbij de oppervlakte 18 m² bedroeg. In het oostelijke gedeelte, met een oppervlakte van ca. 236 m², werd een afgravingsdiepte van 30 à 45 cm onder het maaiveld aangehouden. Tussen eerdergenoemde zones vond een minimale afgraving plaats, die zich binnen de bestaande onderfundering bevond, bestaande uit steenslag. De oppervlakte van deze laatste strook bedroeg 157 m².

Het vullingspakket in het aangelegde vlak in de oostelijke en westelijke zone bestond uit grijsbruin zand met baksteen- en mortelfragmenten (Figuur 5, Figuur 6, Figuur 7, Figuur 8). Verder waren er

¹⁷ BRADT 2014, p.48 Fig. 37

resten van een worteldoek zichtbaar, wat de recente datering van de ophogingslaag benadrukt (Figuur 9). Daarnaast doorkruiste een oude riool de oostelijke zone (Figuur 6). Het bodemprofiel vertoonde een ca. 30 cm dik pakket steenslag met onderliggend een ca. 10 cm dikke recente ophogingslaag (Figuur 10).

Figuur 5: Aanlegvlak westelijke zone, gefotografeerd vanuit het noorden (@BAAC)

Figuur 6: Aanlegvlak oostelijke zone met zicht op riool, gefotografeerd vanuit het noordwesten (@BAAC)

Figuur 7: Aanlegvlak oostelijke zone, gefotografeerd vanuit het noorden (@BAAC)

Figuur 8: Aanlegvlak oostelijke zone, gefotografeerd vanuit het zuiden (@BAAC)

Figuur 9: Detail aanlegvlak oostelijke zone met restanten onderliggende worteldoek (@BAAC)

Figuur 10: Profiel aanlegvlak oostelijke zone, gefotografeerd vanuit het oosten (@BAAC)

De ondergrens van de geplande en uitgevoerde uitgraving situeerde over het volledige advies binnen de recente ophogingslagen, bestaande uit zandlagen met steenslag en/of binnen het gabarit van de toenmalig aanwezige verstoringen (onderfundering voormalige parking). Het aanlegvlak bevond zich in het noorden tussen +10,84 en +10,96 m TAW, in het zuiden tussen +10,72 en +10,82 m TAW. Er werd bijgevolg geen relevant archeologisch niveau, sporen en/of vondsten vastgesteld op de diepte van de geplande werken.

3.3.2 Analyse archeologische structuren (archeologische structuren, spoorcategorieën, spoorcombinaties en individuele sporen)

Niet van toepassing

3.3.3 Analyse vondstspreading, activiteitenzones en archeologische structuren

Niet van toepassing

3.4 Culturele en natuurwetenschappelijke vondsten

3.4.1 Analysemethoden en technieken

Niet van toepassing

3.4.2 Uitwerkingsmethoden

Niet van toepassing

3.4.3 Vondstbeschrijving

Niet van toepassing

3.4.4 Beschrijving en analyse van de vondstcategorieën

Niet van toepassing

3.4.5 Analyse van de typologische, chronologische en ruimtelijke indeling van de vondsten.

Niet van toepassing

3.5 Datering en interpretatie archeologische site

Aangezien het archeologisch niveau zich op een grotere diepte bevond, is er geen datering noch interpretatie van de archeologische site mogelijk. Bovendien is er reeds informatie vergaard tijdens het eerder uitgevoerd vooronderzoek¹⁸ aan de kerkomgeving te Landegem.

3.6 Synthese kennis archeologische site

Niet van toepassing

3.6.1 Interpretatie

Niet van toepassing

3.6.2 Confrontatie eerdere resultaten

Zoals reeds eerder aangehaald werd in 2014 een prospectie, door middel van proefputten, uitgevoerd door de firma van Monument Vandekerckhove nv. Ter hoogte van het huidige plangebied (westelijke zijde van de kerk) werd één proefput aangelegd (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**), waarin twee begravingsniveaus werden vastgesteld.¹⁹ Het eerste archeologische niveau situeerde in het zuiden op +10,90 m TAW, in het noorden op +10,78 m TAW. Er werden mogelijk 12 grafkuilen aangetroffen

¹⁸ BRADT 2014

¹⁹ BRADT 2014, pp.47–48

(Figuur 11), waarvan sommigen verstoringen vertoonden door de aanleg van leidingen of door andere begravingen.

De hier gerapporteerde opgraving, in de vorm van een werfbegeleiding, werd uitgevoerd ter hoogte van de westelijke zijde van de kerk naar aanleiding van de hoge archeologische verwachting aldaar, de aangetoonde archeologische waarden, in combinatie met de beperkte buffer (6 cm) tussen de geplande werken en het aanwezige archeologische niveau.

Aangezien de ondergrens van de geplande en uitgevoerde uitgraving zich over het volledige adviesgebied binnen de recente ophogingslagen bevond, werden geen relevante archeologisch niveaus, sporen, noch vondsten aangetroffen. Voor de noordelijke zone situeerde het aanlegvlak tussen +10,84 en +10,96 m TAW, wat boven het eerder vastgestelde archeologische niveau is (+10,78 m TAW). Het aanlegvlak van de zuidelijk zone situeerde tussen +10,72 en +10,82 m, wat lager is dan het eerder vastgestelde archeologische niveau (+10,90 m TAW). Desondanks werden in de zuidelijke zone eveneens geen sporen en/of vondsten waargenomen. De aanwezige archeologische waarden zijn met andere woorden in situ behouden.

Figuur 11: Werkput 4 tijdens de prospectie van Monument Vandekerckhove; met de verschillende grafkuilen.²⁰

3.6.3 Belang en betekenis in gekend archeologisch kader

Binnen de grenzen van het plangebied *Landegem Kerk* zijn tot op het niveau +10,72 à +10,96 m TAW geen archeologische waarden aanwezig. Op een dieper niveau zijn er echter wel reeds aangetoonde archeologische waarden, die bijgevolg in situ bewaard blijven.

²⁰ BRADT 2014, p.49 Fig. 38

3.7 Beantwoording onderzoeksvragen- en doelen

- Zijn er menselijke begravingen aanwezig in de geselecteerde zone?

Neen, binnen de uitgevoerde ontgraving werd geen menselijk skeletmateriaal aangetroffen. Naar alle waarschijnlijkheid bevinden de menselijke begravingen zich dieper dan +10,72 à +10,96 m TAW (aanlegvlak werfbegeleiding).

- In welke periode kunnen de skeletten gedateerd worden?

Niet van toepassing

- Wat zijn de specifieke kenmerken van de begravingen? Bevinden de begravingen zich in volle grond, in een kist, een bekiste grafkuil?, ...

Niet van toepassing

- Zijn er elementen die kunnen wijzen op een begrafenisritueel (bijgiften, positie van het lichaam en ledematen, balseming, ...)?

Niet van toepassing

- Zijn er binnen de populatie groepen aan te wijzen die als verwantschapsgroepen geïnterpreteerd kunnen worden? (grafkelders, grafkuilen met meerdere individuen, ...)?

Niet van toepassing

- Wat is het fysieke aspect van eventuele funderaire structuren? (kistvorm- en assemblage, grafkuil, grafkelders, knekelput, ...)?

Niet van toepassing

- Zijn er aanwijzingen voor begraving met kledij of een lijkwade?

Niet van toepassing

- Welke post-depositionele processen kunnen waargenomen worden?

Niet van toepassing

- Wat is de bewaringstoestand (preservatie) en de volledigheid van de skeletten en eventuele andere sporen?

Niet van toepassing

- Welke conclusies kunnen worden getrokken uit de basisanalyse van de skeletten? Leeftijd, lengte, geslachtsverdeling.

Niet van toepassing

- Welke conclusies kunnen worden getrokken uit de analyse van de geselecteerde individuen? Paleopathologieën, traumata, voedingspatroon, ...?

Niet van toepassing

- Wat is het wetenschappelijk potentieel voor verder onderzoek op de skeletpopulatie (ook de niet-geselecteerde individuen)?

Niet van toepassing

3.8 Samenvatting

De opgraving met een oppervlakte van 411 m², in de vorm van een werfbegeleiding, binnen de advieszone ten westen van de kerk van Landegem heeft geen bijkomende resultaten opgeleverd.

Naar aanleiding van de hoge archeologische verwachting, de aangetoonde archeologische waarden in een reeds uitgevoerd vooronderzoek door Monument Vandekerckvoorde nv, in combinatie met de beperkte buffer (6 cm) tussen de geplande werken en het aanwezige archeologische niveau werd immers een opgraving door middel van een werfbegeleiding geadviseerd.

De ondergrens van de geplande en uitgevoerde uitgraving situeerde zich echter over het volledige advies binnen de recente ophogingslagen, bestaande uit zandlagen met steenslag. Er werden bijgevolg geen relevante archeologisch niveaus, sporen, noch vondsten vastgesteld. Voor de noordelijke zone situeerde het aanlegvlak tussen +10,84 en +10,96 m TAW, wat boven het eerder vastgestelde archeologische niveau is (+10,78 m TAW). Het aanlegvlak van de zuidelijk zone situeerde tussen +10,72 en +10,82 m, wat lager is dan het eerder vastgestelde archeologische niveau (+10,90 m TAW). Desondanks werden in de zuidelijke zone eveneens geen sporen en/of vondsten waargenomen. De aanwezige archeologische waarden zijn met andere woorden in situ behouden.

Na afronding van het onderzoek kan worden gesteld dat de archeologische begeleiding zijn doel volledig heeft behaald. Met een minimale (materiële en financiële) inzet werden de nodige werkzaamheden in kader van de herinrichting zo vlot mogelijk archeologisch opgevolgd en geregistreerd.

4 Bijlagen

4.1 Lijst met figuren

Figuur 1: Weergave geplande ingrepen met bepaling buffer.	6
Figuur 2: Strategie bij het afgraven van de westelijke zone.	8
Figuur 3: Verschillende afgraafzones, gefotografeerd vanuit het noorden (@BAAC)	10
Figuur 4: Bodemprofiel in werkput 4	15
Figuur 5: Aanlegvlak westelijke zone, gefotografeerd vanuit het noorden (@BAAC)	16
Figuur 6: Aanlegvlak oostelijke zone met zicht op riool, gefotografeerd vanuit het noordwesten (@BAAC)	16
Figuur 7: Aanlegvlak oostelijke zone, gefotografeerd vanuit het noorden (@BAAC)	17
Figuur 8: Aanlegvlak oostelijke zone, gefotografeerd vanuit het zuiden (@BAAC)	17
Figuur 9: Detail aanlegvlak oostelijke zone met restanten onderliggende worteldoek (@BAAC)	18
Figuur 10: Profiel aanlegvlak oostelijke zone, gefotografeerd vanuit het oosten (@BAAC)	18
Figuur 11: Werkput 4 tijdens de prospectie van Monument Vandekerckhove; met de verschillende grafkuilen.	20

4.2 Lijst met plannen

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (1:3.000; digitaal; 23012019).	2
Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (1:700; digitaal; 23012019).	2
Plan 3: Aanduiding zone vervolgonderzoek (1:700; digitaal; 23012019).	4
Plan 4: Zone vervolgonderzoek met aanduiding werkput (1:700; digitaal; 30012019).	9
Plan 5: Plangebied en uitgraafdieptes op GRB-kaart (1:200; digitaal; 23012019).	10

4.3 Bijlagen veldwerk

4.3.1 Dagrappporten

4.3.2 Fotolijst

5 Bibliografie

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2018. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 3.0)*, Brussel.

AGIV, 2019a. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Grootchalig Referentiebestand (GRB).

AGIV, 2019b. Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.

BOT, B., 2017. *Landegem Kerk. Archeologienota bureauonderzoek.*, Ledeberg.

BRADT, T., 2014. *Archeologische prospectie: Landegem Landegemdorp (prov. Oost-Vlaanderen). Basisrapport.*, Ingelmunster.